

ביהדות אין ארוחות חינם?

Category: ויקרא, מצורע

אברהם מתעקש לשלם על שטח המכפלה, משה מתנגד לחלוקת מזון בחינם ודוד משלם על שטח ששייך אליו? מדוע היהדות מסתייגת כל-כך ממתנות חינם?

למה הכול יקר?

הרבה אנשים שואלים אותי מדוע כשזה מגיע לפסח הכול כל כך יקר. מצה שמורה זה מצרך יקר מאוד וזה נכון בקשר לכל מוצר אחר, על כל דבר משלמים פי ארבע רק בשביל החותמת 'כשר לפסח'.

אנו עומדים שבוע לפני חג הפסח שבו אנחנו חוגגים ומציינים את יציאת מצרים. כאשר בני ישראל יצאו ממצרים, הם חנו בהר סיני קרוב לשנה. הם קיבלו שם את התורה, חטאו בחטא העגל, בנו את המשכן וסוף סוף התחילו לנוע לכיוון ארץ ישראל. ואז לפתע החלו לצוץ הבעיות?

בפרשת בהעלותך אנחנו קוראים שהאספסוף באו בטענה "מי יאכילנו בשר" (במדבר יא, ד), הם רצו בשר. רש"י מקשה מיד שאלה שמבצבצת מאליה: "וכי לא היה להם בשר? והלא כבר נאמר וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר וגו'". הרי לנו שהם יצאו ממצרים עם ריבוי צאן ובקר. אלא מה, ייתכן אולי שהם כבר הספיקו לאכול את הכל וכעת נשאר ללא בשר? ממשיך רש"י ומבהיר: "וא"ת אכלום, והלא בכניסתם לארץ נאמר ומקנה רב היה לבני ראובן וגו' אלא שמבקשים עלילה".

מה בני ישראל באמת רצו? התשובה מופיעה בפסוק הבא: "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם". כלומר, אכן היה בשר במדבר, אלא שהוא עלה להם ביוקר. וכפי שהרמב"ן אומר: "כי לא היה לכל העם בשר לאכול בכל יום אף על פי שאכלו ממנו פעמים רבות והיה למקצתם מקנה יאכלו ממנו הגדולים כמנהג המחנות במקומות היוקר".

הם רצו לקבל בשר בחינם בלי לשלם מאומה, כפי שהם קיבלו את המן בחינם. זהו טבע האדם, שכאשר הוא מקבל דבר אחד בחינם הוא מתרגל לכך שחייבים לו והוא תובע עוד. וכי למה לבזבז את הבשר שיש להם כאשר אפשר לקבל הרבה ובחינם.

הטענה הזאת לא מצאה חן בעיני משה רבינו. הוא פנה אל הקב"ה ואמר: "מאין לי בשר לתת לכל העם הזה כי יבכו עלי לאמר תנה לנו בשר ונאכלה" (יא, יג). ועל כך ענה לו הקב"ה: "ואל העם תאמר התקדשו למחר ואכלתם בשר" עד חודש ימים עד אשר יצא מאפכם". "ויאמר משה שש מאות אלף רגלי העם" ואתה אמרת בשר אתן להם ואכלו חדש ימים הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל דגי הים יאסף להם ומצא להם".

משה רבינו לא סבר חס ושלום שיד ה' קצרה מלהושיע, אלא הוא טען שכמה שלא תיתן להם, אנשים רוצים עוד ועוד בחינם אף פעם לא יסתפקו במה שיש. בסופו של דבר, כפי שאנחנו יודעים, ה' נתן לבני ישראל בשר בחינם והתוצאות לא היו טובות.

מהתקרית הזאת אנו למדים שהיהדות אינה מאמינה במתנות חינם. עד כדי כך שדברי הפסוק הפכו כבר למטבע לשון [2] "אשר נאכל במצרים חינם". דהיינו, במצרים, בעולמם של עובדי אלילים [2] הכול בחינם. אבל כל דבר שקשור ליהדות ולקדושה עולה ביוקר וצריך לשלם עליו כהוגן.

מה רע במתנות חינם?

הרבי מסביר שאת ההנהגה הזאת מוצאים כבר אצל היהודי הראשון. כאשר אברהם אבינו ביקש לקבור את שרה אשתו, הוא פנה לבני חת וביקש את מערת המכפלה. בני חת הציעו לו את המערה בחינם והם אמרו לו שזה כבוד להם אם הוא ישתמש באדמתם לקבור את שרה במערה. אבל אברהם התעקש ורצה לשלם בתמורה כסף מלא. שוב עפרון הציע את המקום בחינם, ומכל מקום אברהם לא רצה לקבל מתנת חינם.

וכפי שרש"י אומר: "אתה אומר לי לשמוע לך וליקח בחינם אני אי אפשי בכך" (בראשית כג, יג). אברהם אפילו לא רצה לרכוש את המערה במחיר מוזל, אלא התעקש לשלם את מלוא שווייה של המערה (רש"י כג, ו).

סיפור דומה התרחש עם דוד המלך שהיה זה שכבש את ירושלים והפך אותה לבירת ישראל. קודם לכן שלטו היבוסים בירושלים. אבל גם לאחר שהוא כבש את העיר והתיישב בחלק אחד של העיר שנקרא "עיר דוד", הוא לא גירש את היבוסים מירושלים, אלא הם נכנעו תחת מלכותו של דוד והמשיכו להתגורר במקום, היו להם בתים, שדות וכרמים והם שילמו מיסים לדוד.

הר המוריה, שהפך אחר כך להר הבית מקום המקדש, היכן שהיום ניצב הכותל המערבי, היה שייך לארוונה מלך היבוסים לשעבר. דוד לא גירש אותו משם ואף הוא שילם מס למלך.

כאשר גד הנביא בא לדוד ואמר לו שהקב"ה רוצה שהוא יבנה מזבח בגורן ארוונה היבוס, דוד עלה לגורן וארוונה שאל אותו: "מדוע בא אדוני המלך אל עבדו, ויאמר דוד לקנות מעמך את הגורן לבנות מזבח לה'?" ויאמר ארוונה אל דוד יקח ויעל אדוני המלך הטוב בעיניו [2] ויאמר המלך אל ארוונה לא כי קנו אקנה מאתך במחיר ולא אעלה לה' עולות חינם, ויקן דוד את הגורן" (שמואל ב' כד, כא-כד וראה רד"ק שם).

אומר הרבי שאף-על-פי שהר המוריה היה שייך לדוד מדין כיבוש, "מכל מקום כשבא לבנות מזבח הוא לא הסתפק בכיבוש ואף לא בזה שארוונה יתננה לו אלא שתהיה קנייתו בכסף מלא והטעם על זה אמר דוד כי לא אשיא אשר לך לה' והעלות עולה חינם" (לקוטי שיחות' כרך י עמ')

הרבי מוסיף שהאריז"ל הקפיד לא לקיים שום מצוה בחינם. ויתרה מזו, הוא אפילו לא התמקח על המחיר, אלא המחיר הראשוני שהיו מציעים לו הוא מיד שילם, והכל בגלל שבקדושה אין חינם ('שיחות קודש' תשל"ד כרך ב עמ' 50).

יהדות במחיר מלא

הרבי מביא מספר הזהר שמצוות לא מקיימים בחינם, כי כאשר זה בחינם לא מצליחים להמשיך במצוה "רוחא דקדושא", שכן חינם זה הסדר רק במצרים ובלעומת-זה. יש להשתדל לעשות ולבצע את המצוה במחיר מלא.

החלק החשוב במצוה הוא המאמץ, עד כמה אדם מוכן באמת להשקיע ולהשתדל בקיום המצוה, וכמה מאמץ נפשי וגופני הוא משקיע במצוה. הקב"ה מעריך לא רק את עצם עשיית המצוה, אלא גם את הזיעה שכרוכה בעשיית המצוה. וכמו שהרבי אומר שהתורה מביאה רפואה לעולם, ועל רפואה נאמר "אסיא במגן מגן שויה" [?] רפואה בחינם שווה חינם [?]

ואכן אנחנו רואים שהשיטה הזאת הצליחה וב"ה כל דבר מצוה הוא יקר ביותר [?] בשר כשר עולה יקר יותר, מצה שמורה מחירה בשמיים, כל מצרך שהוא כשר לפסח עולה פי חמש, ולא נדבר על חינוך יהודי, בתי ספר וקעמפים, והרשימה לא מסתיימת [?]

יהודים אוהבים תמיד למצוא "מציאות", להתווכח ולהוריד את המחיר ואחר-כך עוד להתפאר בזה. ייתכן שזה דבר חיובי, אבל כשזה מגיע למצוה אל תצפו לארוחות חינם, כי כל דבר שבקדושה עולה יקר [?]